

Regionalizam i separatizam u Španjolskoj

Barišić, Krešimir

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:810145>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Krešimir Barišić

Regionalizam i separatizam u Španjolskoj

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Borna Fuerst-Bjeliš

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Regionalizam i separatizam u Španjolskoj

Krešimir Barišić

Izvadak: Kraljevina Španjolska izvrstan je primjer zemlje u kojoj se u svim njezinim regijama uz nacionalni izrazito jako izražava i regionalni identitet. U Španjolskoj pitanje nacionalnog i regionalnog identiteta predmet je stalnih prijepora. Cilj ovoga rada je utvrditi uzročno-posljedičnu vezu izraženosti ovih najviših razina prostornih identiteta, a koja proizlazi iz povijesnih, geografskih, jezičnih, ekonomskih, političkih i društvenih razloga. U svrhu pregleda i analize te razumijevanja problema koristit će se dostupna relevantna znanstvena i stručna literatura. U radu će se na temelju analize dostupnih podataka primijeniti kartografski prikazi te osnovne statističke i grafičke metode. Geografski pristup može doprinijeti boljem razumijevanju zato što je regija geografima temelj proučavanja, što je i motiv za razmatranje problematike u geografskom kontekstu.

25 stranica, 10 grafičkih priloga, 0 tablica, 12 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Španjolska, autonomne zajednice, regionalizam, separatizam

Voditelj: prof. dr. sc. Borna Fuerst-Bjeliš

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Datum obrane: 20. 9. 2019.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Regionalism and separatism in Spain

Krešimir Barišić

Abstract: Kingdom of Spain is a great example of a country where, in addition to its nationality, its regional identity is very strong. In Spain, the issue of national and regional identity has been the subject of ongoing debate. The aim of this paper is to determine the cause-and-effect relationship of the expression of these highest levels of spatial identities, which stems from historical, geographical, linguistic, economic, political and social reasons. Relevant scientific and professional literature will be used to review and analyze and understand the issues. Based on the analysis of available data, the paper will use cartographic representations and basic statistical and graphical methods. The geographical approach can contribute to a better understanding because the region is the basis of study for geographers, which is also a motive for considering issues in a geographical context.

25 pages, 10 figures, 0 tables, 12 references; original in Croatian

Keywords: Spain, autonomous communities, regionalism, separatism

Supervisor: Borna Fuerst-Bjeliš, PhD, Full Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 07/02/2019

Undergraduate Thesis defense: 20/09/2019

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

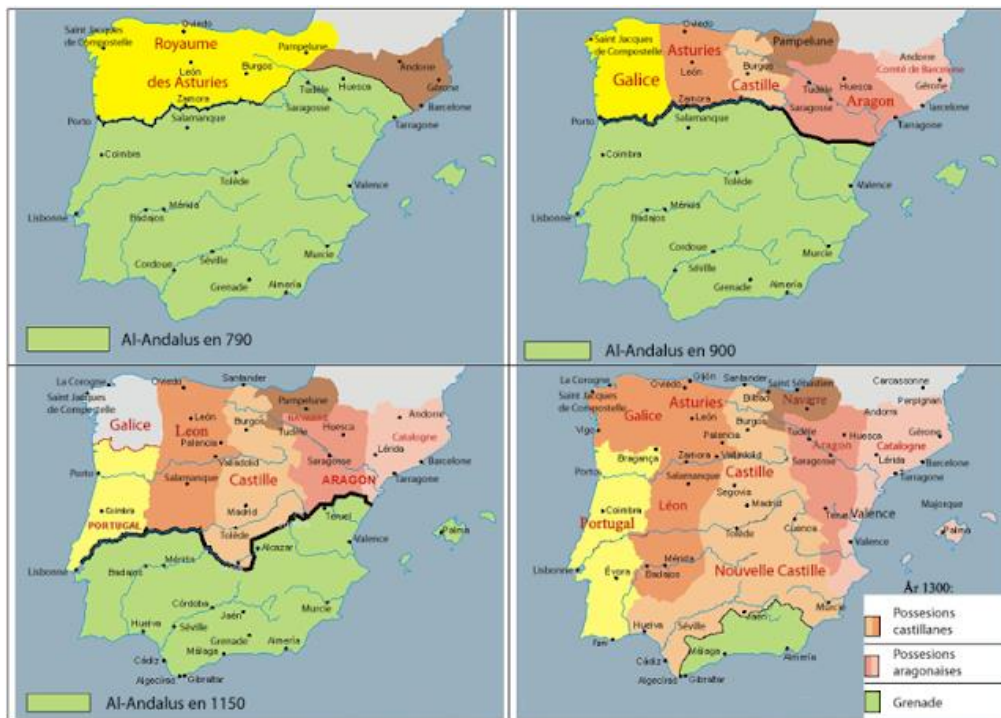
SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RAZLIČITI PRISTUPI REGIONALIZMU	2
2.1. POVIJESNI ASPEKT	2
2.2. LINGVISTIČKI ASPEKT	4
2.3. EKONOMSKI ASPEKT	5
2.4. SOCIJALNI ASPEKT	6
2.5. POLITIČKI ASPEKT	8
2.6. ŠPANJOLSKI NACIONALIZAM.....	9
3. AUTONOMNE ZAJEDNICE	11
3.1. AUTONOMNE ZAJEDNICE SREDIŠNJE ŠPANJOLSKE.....	13
3.1.1. KASTILJA I LEON, KASTILJA-LA MANCHA I ZAJEDNICA MADRID... 13	
3.1.2. LA RIOJA	13
3.2. AUTONOMNE ZAJEDNICE SJEVERNE I SJEVEROZAPADNE ŠPANJOLSKE	
14	
3.2.1. KNEŽEVINA ASTURIJA	14
3.2.2. NAVARA.....	14
3.2.3. GALICIJA.....	15
3.2.4. BASKIJA	15
3.2.5. KANTABRIJA.....	16
3.3. AUTONOMNE ZAJEDNICE NEKADAŠNJEG KARALJEVSTAVA	
ARAGONIJE.....	17
3.3.1. KATALONIJA.....	17
3.3.2. VALENCIJSKA ZAJEDNICA.....	19
3.3.3. ARAGONIJA	20
3.3.4. OTOČJE BALEARI.....	20

3.4.	AUTONOMNE ZAJEDNICE JUŽNE ŠPANJOLSKE	20
3.4.1.	ANDALUZIJA	21
3.4.2.	EKSTREMADURA	22
3.4.3.	REGIJA MURCIJA	22
3.4.4.	KANARI	23
3.4.5.	CEUTA I MELILLA	23
4.	ZAKLJUČAK	24
	POPIS LITERATURE	25

1. UVOD

Pitanje španjolska nacije i percipirane razlike između različitih dijelova njezina teritorija proizlaze iz povijesnih, geografskih, jezičnih, ekonomskih, političkih i društvenih čimbenika. Današnja Španjolska nastala je uslijed širenja kršćanskih država na Iberijskom poluotoku procesom poznatom kao Rekonkvista. Nakon Rekonkviste, koja je završila padom Granade 1492. godine, započeo je osporavani proces ujedinjenja i centralizacije pod Kastiljom i nastavljao se pod utjecajem španjolskih kraljeva i vladara. Periferni nacionalizam u svom modernom obliku nastao je uglavnom u Kataloniji i Baskiji tijekom 19. stoljeća. Španjolski znanstvenici tvrde da je gubitak posljednjih kolonija u Latinskoj Americi izazvao krizu identiteta u cijeloj državi koja je snažno pogodovala već postojećim, ali još uvijek slabim regionalističkim pokretima. Suvremena podjela na autonomne zajednice utjelovljuje nesavršen pokušaj prepoznavanja nacionalnosti i regionalnih identiteta unutar Španjolske kao osnove za decentralizaciju vlasti. Od Rekonkviste nadalje, u većini dijelova poluotoka, regije se identificiraju kao različito od ostatka Španjolske na sljedeće načine: na sjeveru (Galicija, Leon, Kantabrija, Asturija, Baskija i Navara), na istoku (Aragonija, Katalonija, otočje Baleari i Valencijska zajednica razlikuju se zbog zahtjeva za povijesnom nezavisnosti te regionalnim jezicima). Mnoge od tih regija također se identificiraju s kršćanskim kraljevstvima iz vremena rane Rekonkviste prije nego što su dinastičke unije povezale kraljevstva. Na jugu Andaluzija tvrdi da posjeduje jedinstven regionalni identitet ili kroz noviju muslimansku okupaciju ili kroz dugotrajniju prisutnost maurske kulture. U središnjoj Španjolskoj regije nemaju ni povijesne jezike niti nezavisna povijesna kraljevstva na koja se mogu osvrnuti stoga je njihov identitet izravno povezan s kraljevstvom Kastilje (Wulff, 2003). U Španjolskoj su stoga od najranije povijesti postojale raznolike etničke zajednice s vlastitim jezicima te su se razvili jaki regionalni identiteti i kulturne osobitosti. Španjolska je s toga regionalna država u kojoj regionalni jezici imaju službeni status te je autonomija regija ugrađena je u Ustav iz 1978. godine. Regionalna država je država između unitarnog i federalnog modela u kojoj je maksimalno prihvaćen stupanj decentralizacije i omogućuje se jedinstvo različitosti, ali je jedinstvo ipak jače naglašeno nego kod federalnog uređenja. Regije u regionalnoj državi ne mogu imati elemente državnosti kao federalne jedinice, ali imaju vlastita izborna i izvršna tijela (Augusteijn, Storm, 2012).

Sl. 1: Rekonkvista Iberijskog poluotoka

Izvor: <http://middleagesprof.blogspot.com/2012/04/from-reconquista-to-new-world.html>

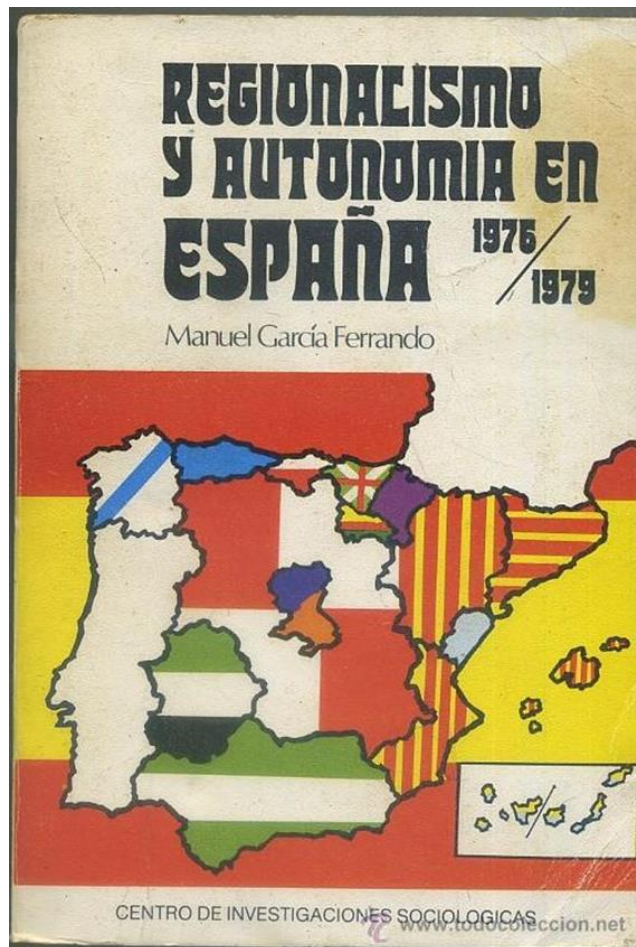
(28.4.2019.)

2. RAZLIČITI PRISTUPI REGIONALIZMU

2.1. POVIJESNI ASPEKT

Iberijski poluotok osvojio je Rim između 3. i 1. stoljeća prije Krista. Rimljani su poluotok nazvali Hispanija i u provinciju su uveli latinski jezik, rimsko pravo, a kasnije i kršćanstvo. Nakon propasti Rimskog Carstva Španjolsku su pokorili Vizigoti, a u 8. stoljeću pala je pod arapsku vlast. Arapi su ostavili značajno kulturno nasljeđe te su vladali državom tolerantno i prosvijećeno. Nakon 1000. godine kršćanska su kraljevstva počela tzv. Rekonkvistu odnosno novo osvajanje teritorija koji su zauzeli Arapi. Stvorena su Kraljevstvo Kastilje i Kraljevstvo Aragonije. Arapi su bili prisiljeni povući se u Granadu koja je u 13. i 14. stoljeću dosegla vrhunac moći. Nakon osvajanja Granade i ujedinjenja dvaju kraljevstava 1479. godine Španjolska je postala europska velesila. Nakon što je Kristofor Kolumbo uz potporu kraljice Izabele I. od Kastilje otplovio iz Palosa u Andaluziji te otkrio Ameriku 1492. godine, otvoren je put osvajačima (*conquistadorima*) koji su krenuli put Novog svijeta. Tzv. "zlatna stoljeća"

(16. i 17.), kada je Španjolska smatrana gospodaricom mora, urodila su procvatom umjetnosti i raskoši na dvoru, no završila su s krizom koja je, nakon 17. stoljeća, dovela zemlju do ubrzanoga propadanja. Godine 1714. završetkom Rata za španjolsku baštinu na prijestolje dolazi dinastija Burbonaca. Jedno stoljeće kasnije Španjolska je izgubila američke kolonije koje su postale nezavisne države. Nakon kratkotrajnoga vladanja Napoleonovog brata Josipa I. Bonapartea počinje razdoblje političke nestabilnosti označeno pobunama protiv krune, gospodarskim krizama i neuspjesima u vanjskoj politici. Godine 1833. Španjolska je teritorijalno podijeljena u 49 provincija grupiranih u 15 povijesnih regija te su granice regija bile identične onima današnjih autonomnih zajednica. Međutim, povijesne regije nisu imale nikakve administrativne ovlasti. Također, dolazi do pojave pokreta karlizam tj. kraljevske katoličke reakcije na liberalnu državu iz 19. stoljeća. Unatoč tome nacionalni pokreti s značajnom podrškom pojavili su se u nekim dijelovima Španjolske u kasnim godinama 19. stoljeća i podudarali su se s gubitkom posljednjih dijelova Španjolskog Carstva i ukidanjem povlastica, a neke regije napredovale su brže od drugih u industrijskom razvoju. Diktator Primo de Rivera djelovao je protiv regionalnih sloboda i povlastica, ali Druga republika počela je obnavljati i proširivati regionalnu autonomiju. Nakon Španjolskog građanskog rata (1936.-1939.), Francova vlada nametnuo je španjolski jezik kao jedinstveni službeni jezik. Korištenje drugih jezika bilo je ograničeno, a svi oblici regionalne autonomije i posebnih povlastica bili su potisnuti (Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2016). Nakon Francove smrti 1975. godine i dolaska na vlast kralja Juana Carlosa I započeo je proces tranzicije prema demokraciji. Održan je referendum o pokretanju reformi 1976. godine i izbori 1977. godine, a tranzicija je završena usvajanjem ustava na referendumu 1978. godine te generalnim izborima 1979. godine. Tim ustavom osigurana je autonomija svim zajednicama, ali tim Ustavom Španjolska nije ni unitarna ni federativna država. Sve od tada traju sukobi treba li se zemlja federalizirati ili ostati status quo. Za promjenu ustava bilo bi potrebno mijenjati 168. članak, a za takvo nešto procedura je iznimno složena. Prvo bi oba doma parlamenta morala dvotrećinskom većinom izlagati promjenu ustava. Nakon toga bi se parlament morao raspustiti i organizirati novi generalni izbori. Potom bi novi parlament ponovno dvotrećinskom većinom u oba doma morao izglasati promjenu, a na kraju bi referendum na državnoj razini morao potvrditi dvostruku odluku parlamenta. Monarhija je obnovljena uz pomoć zapadnih sila i Vatikana zato što se smatralo da je kralj Juan Carlos I. jamac političke stabilnosti u zemlji poznatoj prema velikim nestabilnostima prilikom tranzicije iz jednog sustava u drugi sustav (Polović, 2017).

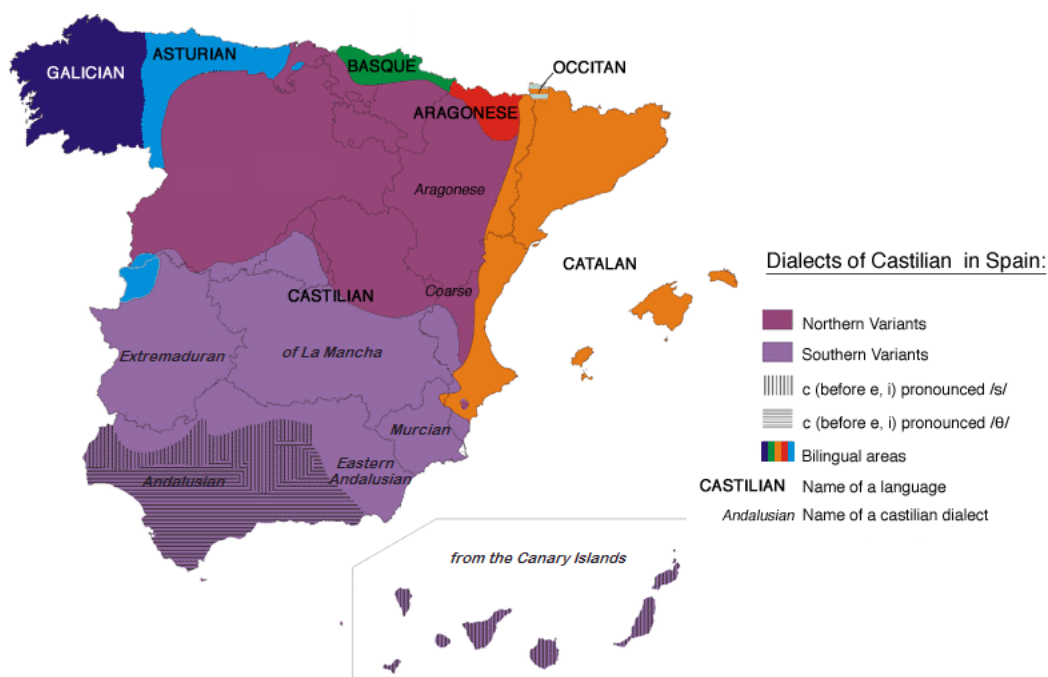

Sl. 2: Prijedlog regionalizacije Španjolske za vrijeme političke tranzicije

Izvor: <https://en.todocoleccion.net/second-hand-books-politics/garcia-ferrando-manuel-regionalismo-autonomia-espana-1976-1979-a-p-927~x44168831> (28.4.2019.)

2.2. LINGVISTIČKI ASPEKT

Ustav iz 1978. godine definira kastiljski španjolski kao službeni jezik države i prema Ustavu svi Španjolci su obvezni znati i pravilno koristiti kastiljski jezik. Međutim, drugi jezici također mogu biti službeno u autonomnim zajednicama ovisno o njihovim Statutima o autonomiji. Ova odredba kritizirana je kao "princip teritorijalnosti" i u sukobu je s "principom ličnosti" koja se temelji na pravu korištenja kastiljskog jezika bilo gdje u Španjolskoj. Najznačajniji regionalni jezici su katalonski jezik (službeni jezik u Kataloniji i na otočju Baleari, dok je u Valencijanskoj zajednici službeni jezik varijanta katalonskog jezika koji se zove valencijski), galicijski jezika (službeni jezik u Galiciji) i baskijski jezik (službeni jezik u Baskiji i Navari). Manjinski jezici poput asturijskog, aranješkog i oksitanijskog također se službeni, ali danas ih govori mali broj stanovnika (Shubert, 2003).

Sl. 3: Lingvistička karta Španjolske

Izvor:

https://en.wikipedia.org/wiki/National_and_regional_identity_in_Spain#/media/File:Castillian_dialects_in_spain.png (28.4.2019.)

2.3. EKONOMSKI ASPEKT

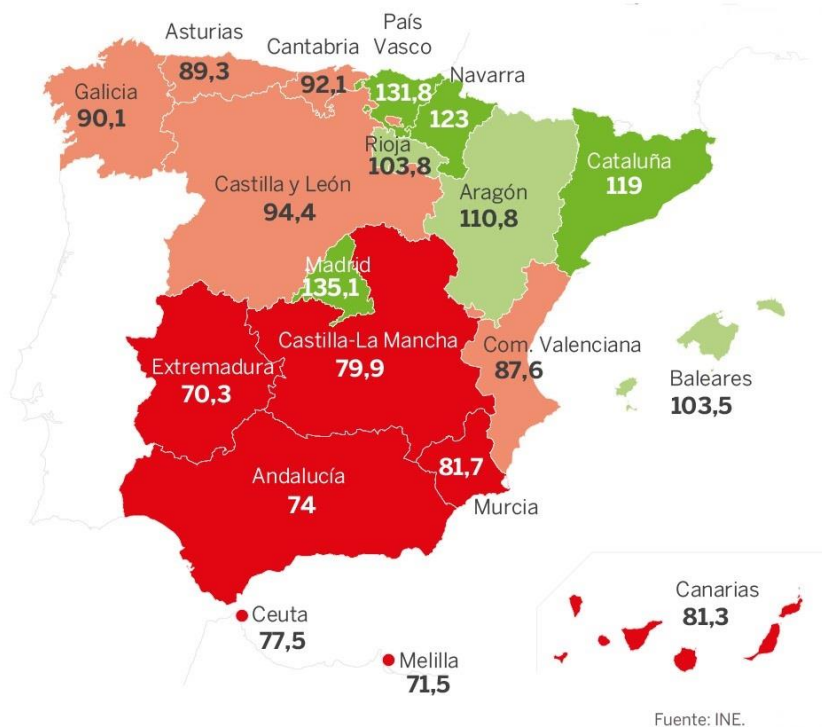
Ekonomska povijest Španjolske može se opisati kao regionalna neravnoteža između progresivne periferije i stagnirajućeg središta. Prosperitet periferije nije bilo lako prenijeti na ostatak Španjolske te još uvijek ne postoji istinsko nacionalno gospodarstvo. Madrid je dugo bio središte male proizvodnje, ali razvoj španjolske industrije započeo je u Kataloniji krajem 18. stoljeća u obliku pamučne tekstilne industrije, a u Baskiji usredotočen je na željeznim rudama. Tako se industrijski razvoj djelomice podudarao s periferijom. Štoviše, gospodarski razvoj Španjolske kao cjeline dogodio se kasno i sporadično, a bogatstvo i prestiž doživjeli su snažan udarac gubitkom kolonija. Regionalna nejednakost nastavljena je u kada je industrija nastavila rasti uglavnom u regijama gdje je već bila koncentrirana i time je dovela do internih migracija milijuna Španjolaca i pridonijela oživljavanju nacionalizma u regijama koje su ih primale. Katalonija i Baskija zajedno s Madridom i Navarom još uvijek su najbogatiji dijelovi Španjolske prema BDP-u po glavi stanovnika i to je potaklo sukob između regija i središnje vlade prema statusu regionalne autonomije u oporezivanju i nad politikama preraspodjele

dobara između bogatijih i siromašnijih regija. Može se zaključiti da ako Španjolska postane prosperitetna zemlja, nitko se ne bi okrenuo regionalnom nacionalizam (Shubert, 2003).

PIB PER CÁPITA POR COMUNIDADES

Respecto a la base 100, media de España en 2018

- Mayor de 115%
- 100% - 85%
- 115% - 100%
- Menor de 85%

Sl. 4: BDP po glavi stanovnika u autonomnim zajednicama

Izvor: <http://www.ine.es/> (28.4.2019.)

2.4. SOCIJALNI ASPEKT

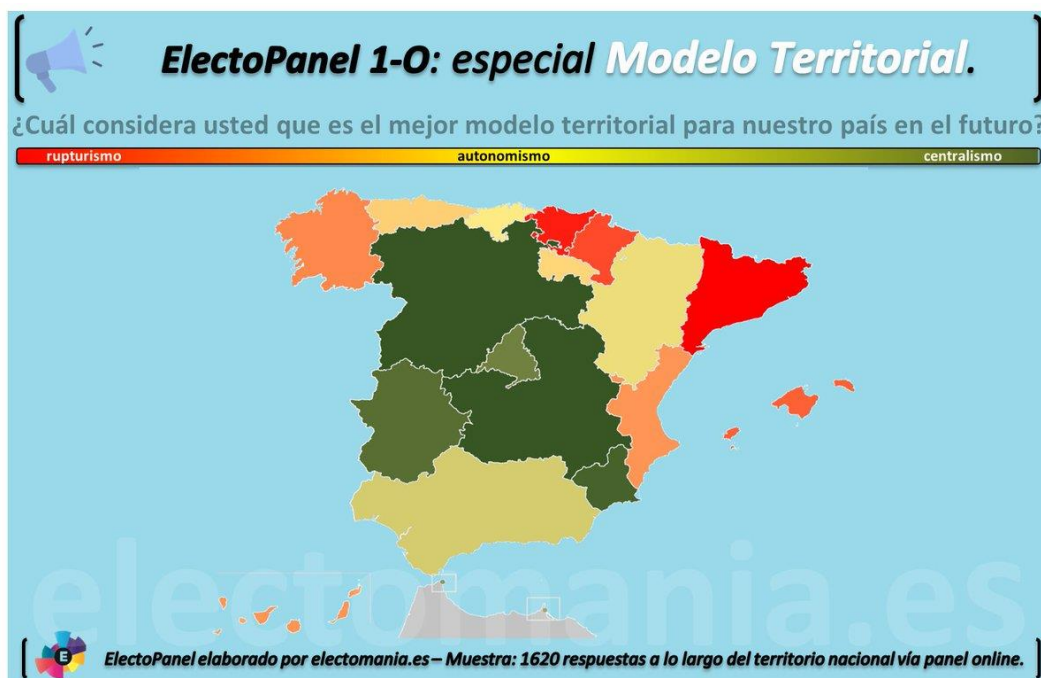
Agencija Eurobarometar diljem Europe ispitivala je ljude da procjene privrženost prema svojoj regiji te na svoju zemlju i Europsku uniju. Prema ovim podacima izrađen je "indeks regionalizma". Ovaj indeks svrstao je Španjolsku među zemlje s najvišom varijacijom između regija u stupnju regionalizma, što se tumači kao odražavanje napetosti unutar države gdje se čini da dominantna nacionalnost koja govori kastilijski sve više postaje lojalna državi kao odgovor na pritiske od ostalih regija za devoluciju ili odcjepljenje. Zajednica Madrid, Kastilja i Leon, Kastilja-La Mancha, Kantabrija i Regija Murcia nalaze se među regijama s najnižim indeksom, a Baskija, Katalonija i Kanari među regijama s najvišim indeksom. Postoji trajna

napetost između španjolskog nacionalnog identiteta, nacionalizma i izgradnje države s jedne strane i reakcionarnih snaga u etnografskim područjima s druge strane kao rezultat načina na koji je španjolska država postala integrirana. Još jedna anketa u Španjolskoj ispitala je stanovništvo o stupnju identifikacije s vlastitom regijom u usporedbi sa Španjolskom. U Baskiji i Kataloniji veliki broj stanovnika uopće se ne smatra Španjolcima. U svim regijama osim Kastilji većina stanovništva identificirana se barem jednako snažno sa svojom autonomnom zajednicom kao i sa Španjolskom što ukazuje na dobro uspostavljenu regionalnu svijest diljem zemlje (Schrijver, 2006).

	Only S	S > CA	S = CA	CA > S	Only CA	NA	Total	n
Andalusia	6.7	7.3	70.1	12.6	1.9	1.3	100.0	982
Aragon	4.5	5.1	73.2	14.4	1.4	1.4	100.0	492
Asturias	4.1	4.1	66.5	20.7	2.4	2.2	100.0	493
Balearic Islands	11.9	4.5	48.5	16.3	11.0	7.8	100.0	447
Canary Islands	5.0	1.6	52.3	22.6	15.0	3.4	100.0	499
Cantabria	17.1	11.0	57.1	10.8	0.4	3.6	100.0	445
Castile-La Mancha	22.8	13.8	57.1	2.2	0.6	3.5	100.0	536
Castile-León	27.5	12.0	55.3	2.8	1.5	1.0	100.0	608
Catalonia	12.4	7.7	37.3	24.3	16.2	2.2	100.0	922
Valencia	20.5	13.0	51.5	12.5	1.2	1.2	100.0	730
Extremadura	3.3	5.6	75.3	13.4	1.9	0.6	100.0	486
Galicia	5.4	3.8	57.6	25.1	6.8	1.3	100.0	606
Madrid	30.0	13.7	42.8	2.5	2.2	8.8	100.0	808
Murcia	21.1	8.2	65.7	2.7	1.8	0.4	100.0	487
Navarre	2.9	3.6	55.1	20.3	11.3	6.8	100.0	443
Basque Country	4.5	3.3	33.7	18.8	24.7	15.0	100.0	579
La Rioja	8.4	11.2	50.0	17.5	1.4	11.5	100.0	418

Sl. 5: Regionalni i španjolski identitet u autonomnim zajednicama (u %)

Izvor: Schrijver, 2006

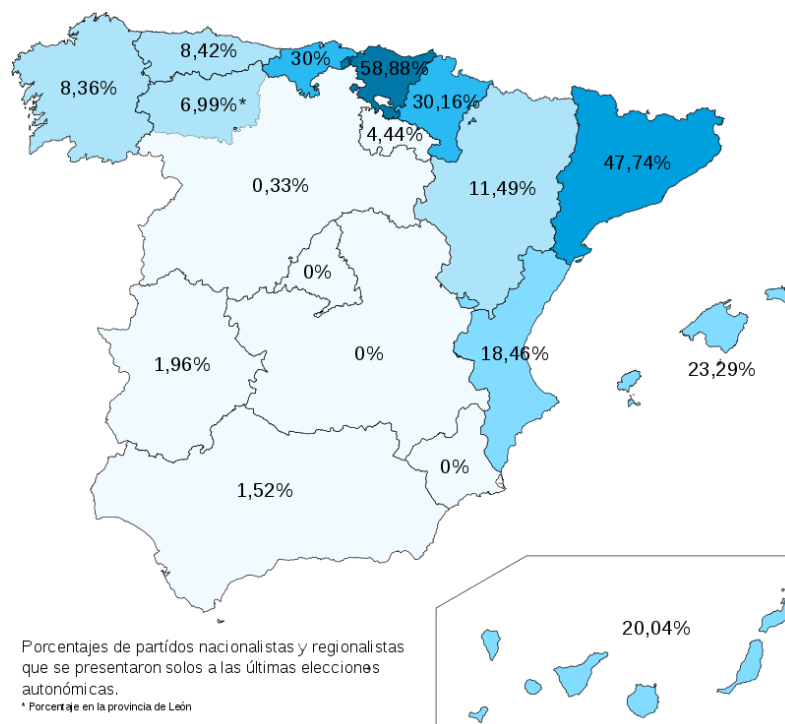
Sl. 6: Najbolji teritorijalni model Španjolske prema građanima autonomnih zajednica

Izvor: https://electo_mania/status/1043435484301721600 (28.4.2019.)

2.5. POLITIČKI ASPEKT

Najsnažnije nacionalne stranke u Španjolske izrazito su unitarističke i protive se bilo kakvom separatizmu. U nekim je regijama prisutan stalni pritisak za povećanje autonomije ili nezavisnosti. Dvije najpopularnije stranke u Španjolskoj imaju različite poglede na tu temu. Narodna stranka (PP) podržava centraliziranu Španjolsku s jedinstvenim tržištem i obično ne podržava pokrete koji zagovaraju veću regionalnu autonomiju. Španjolska socijalistička radnička stranka (PSOE) podupire federalnu državu s većom autonomijom za regije, ali se suprotstavlja potpunoj nezavisnosti bilo koje regije. Stranka Građani (Ciudadanos) osnovana je u Kataloniji kako bi se suprotstavila nezavisnosti te snažno podržava jedinstvo zemlje. Stranka Glas (Vox) izuzetno je nacionalistička i zalaže se za ukidanje autonomnih zajednica s ciljem ostvarenja unitarne Španjolske bez regionalnih razlika. Nacionalne i regionalne političke stranke djeluju u mnogim dijelovima Španjolske, s različitim političkim platformama i stupnjevima potpore. U Španjolskoj nacionalizam se može odnositi na jedinstveni španjolski nacionalizam ili na tvrdnju nacionalnosti za jedan od teritorija unutar Španjolske. Mnogi, ali nipošto svi pristaše potonje teže separatizmu. Postoje jasno definirane nacionalističke stranke koje podupiru nezavisnost od Španjolske poput Republikanske ljevice Katalonije. Ostale

nacionalističke stranke poput Konvergencije i Unije, Baskijske nacionalističke stranke i Galicijskog nacionalističkog bloka zauzele su pozicije između podržavanja veće autonomije i želje za nezavisnosti. U mnogim dijelovima Španjolske većina ljudi ne osjeća sukob između španjolske nacionalnosti i vlastitih nacionalnih ili regionalnih identitet. Međutim, regionalisti vide regiju kao pravu povijesnu cjelinu. Oni se mogu pozvati na veće autonomne ovlasti i za definiranje regije kao nacionalnost ili naciju unutar Španjolske ili mogu nastojati promicati interese regije bez da se osporava njezin status u sustavu autonomnih zajednica. Neke od tih regionalnih stranaka su povezane s Narodnom strankom u svojoj autonomnoj zajednici i djeluju kao njezine zamjene ili podružnice poput Narodne stranke Navare i Foruma Asturije (Chernyha, 2008).

Sl. 7 Rezultati izbora za nacionalističke i regionalne stranke u autonomnim zajednicama

Izvor:

https://es.wikipedia.org/wiki/Regionalismo_y_nacionalismo_en_Espa%C3%B1a#/media/Archivo:Elecciones_regionalistas_y_nacionalistas.svg (28.4.2019.)

2.6. ŠPANJOLSKI NACIONALIZAM

Španjolski nacionalizam je nacionalizam koji tvrdi da su Španjolci nacija i promiče kulturno jedinstvo Španjolaca. Općenito, ona uključuje političke i društvene pokrete nadahnute

ljubavlju prema španjolskoj kulturi, jeziku, povijesti i osjećaju ponosa za Španjolsku i njezin narod koji žele osigurati nacionalno jedinstvo. Španjolski nacionalizam vezan je za koncepcije kulture utemeljene u Kastilji. Kastiljski jezik postao je nacionalni jezik. Ostali oblici španjolskog nacionalizma smatraju su paniberizam ili panhispanizam. Španjolski nacionalizam ima svoje porijeklo u kulturi utemeljenoj u Kastilji. Njegov je razvoj tekao paralelno s procesom izgradnje države koji je provodila španjolska monarhija i porastom domoljubnih osjećaja u teritorijima osvojenim Rekonkvistom tj. razdoblju koje je započelo proširenjem Kraljevstva Kastilje i završilo konačnim osvajanjem Granade 1492. godine. To objašnjava zašto je kastiljski jezik postao općenito poznat kao španjolski jezik. Dakle, španjolski nacionalizam je povijesna ekspanzionistička faza kastiljskog nacionalizma koji je bio sličan procesima u Europi. U mnogim zapadnoeuropskim nacionalnim državama (Portugal i Engleska) oblikovanje autoritarne monarhije, poput one iz kasnog srednjeg vijeka, potaknulo je paralelni razvoj države i nacije (Elliott, 2002). To se dogodilo i u Španjolskoj, međutim u usporedbi s Francuskom, centralizam u Španjolskoj bio je izrazito slab stoga niti jedan kralj ili vladar nije uspio Španjolsku učiniti kulturno homogenom državom (Shubert, 2003). Španjolski nacionalizam često se naziva *españolismo*.

Sl. 8: Povijesni grbovi Španjolske

Izvor: https://www.abc.es/historia/abci-polemicos-escudos-historia-espana-mas-500-anos-uniendo-pais-201905300103_noticia.html (28.4.2019.)

3. AUTONOMNE ZAJEDNICE

Španjolska je Ustavom iz 1978. godine podijeljena na 50 provincija raspoređenih u 17 autonomnih zajednica (*comunidades autónomas*) i 2 autonomna grada (*ciudades autonomas*). Autonomne zajednice imaju široku zakonodavnu i izvršnu autonomiju, vlastiti parlament i regionalnu vladu. Raspodjela ovlasti je različita za svaku autonomnu zajednicu, ovisno o njihovim vlastitim Statutima o autonomiji (*Estatuto de autonomía*). Ustav Španjolske priznaje i jamči pravo na autonomiju povijesnim regijama. To se prije svega odnosi na one regije koje su od središnje vlasti dobile određene povlastice, a u neki slučajevima i prije nekoliko stoljeća. Ta prava ostvaruju se njihovim Statutima o autonomiji. Najteži zadatak demokratski izabranog *Cortesa Generalesa* (španjolskog parlamenta) 1977. godine, koji je djelovao kao Ustavotvorna skupština, bila je politička tranzicija. Utemeljitelji Ustava morali su uspostaviti ravnotežu između oprečnih stavova u Španjolskoj te je Ustavom iz 1978. godine stvorena decentralizirana država, ali ne i federalna. Prepoznavši pravo na autonomiju, Ustav je potvrdio nerazdvojno jedinstvo Španjolske. Autonomne zajednice Andaluzija, Aragonija, otočje Baleari, Baskija, Kanari, Katalonija, Galicija i Valencijska zajednica službeno su priznate kao nacionalnost, a ostale autonomne zajednice definirane su kao regije, povijesne regije, zajednice i povijesne zajednice (Shubert, 2003). Uvjeti koji vode do asimetrije u Španjolskoj regionalni su i prelaze granice regionalnog nacionalizma. U Valencijskoj zajednici, Aragoniji, Asturiji i otočju Baleari nacionalistički zahtjevi sežu u srednjovjekovlje. Galicija je povijesni teritorij s posebnim jezikom i građanskim pravom (slično Navarra). Andaluzija je povijesno bila odvojena od Madrida. Kanarski otoci su geografski udaljeni i s izuzetno velikim brojem imigranata (kao i Andaluzija). Sve te regije osjećale su povijesno određeni stupanj odvojenosti i otuđenosti od središta. Španjolska nikada kroz povijest nije bila u stanju integrirati sve svoje regije u predominantno kastiljansko središte (jezgru čine obje Kastilje, Ekstremadura i Andaluzija, siromašnije poljoprivredne regije), u njoj nalazimo obrnutu piramidu moći – ekonomska moć je na periferiji (Baskija i Katalonija), a politička u centru (Gotovac, Kostadinov, 2008).

Sl. 9: Regije Španjolske iz 1833. godine

Izvor:

https://en.wikipedia.org/wiki/National_and_regional_identity_in_Spain#/media/File:Historic_regions_of_Spain_-_labeled.png (28.4.2019.)

Sl. 10: Autonomne zajednice Španjolske nakon usvajanja Ustava 1978. godine

Izvor: <https://tinycards.duolingo.com/decks/2qBozwUF/autonomies-of-spain-and-autonomous-cities> (28.4.2019.)

3.1. AUTONOMNE ZAJEDNICE SREDIŠNJE ŠPANJOLSKE

3.1.1. KASTILJA I LEON, KASTILJA-LA MANCHA I ZAJEDNICA MADRID

Spomenik Španjolske iz 1833. godine definirao je Staru Kastilju i Novu Kastilju kao povijesne regije. Stara Kastilja isključivala je povijesnu regiju Leon, no uključivala je regiju Kantabriju i La Rioju. Nova Kastilja isključuje Albacete. Na ovaj način ono što se naziva Kastilja razlikuje se od sadašnjih autonomnih zajednica Kastilje i Leona, Kastilje-La Manche i Zajednice Madrida (Kern, 1995). Kraljevstvo Kastilje od 11. stoljeća težilo je osvajanju cjelokupnog Iberijskog poluotoka nezavisno o tome radilo se o kršćanskim ili islamskim kraljevstvima. Povijesno Kraljevstvo Leon u jednom se razdoblju protezalo se na čitavom sjeverozapadnom području poluotoka. Kraljevstvo Kastilje osvojilo je i inkorporiralo ovo kraljevstvo u 13. stoljeću. Pod kastiljskom vlašću, Leon je zadržao titulu kraljevstva i mnoge vlastite institucije. Leon ima svoj vlastiti jezik (ili dijalekt) koji je bio jezik većine kraljevstva za vrijeme nezavisnosti od Kastilje. Regija Leon 1833. godine prepoznata je kao povijesna regija. Srednjovjekovna Kastilje preuzela je vlast u cijeloj Španjolskoj izvan Aragonije te se i nakon uspostavljanja zajedničke monarhije 1469. godine Kastilja razlikovala od Aragonije sve do 18. stoljeća. Kastiljski španjolski bio je jezik kraljevskog dvora i birokracije. Španjolske američke kolonije bile su službeno otvorene samo za Kastilju, a veći dio američke trgovine razvijao se putem Seville i kasniji Cadiza u Andaluziji koji su također pripadali Kraljevstvu Kastilje (Elliott, 2002). Kastiljci kao dominantna nacionalnost u Španjolskoj ne razlikuju svoj nacionalni kastiljanski identitet i njihov navodni nadnacionalni španjolski identitet, već oni radije misle o sebi kao Španjolcima umjesto Kastiljcima (Shubert, 2003).

3.1.2. LA RIOJA

La Rioja se nalazi na granici Kastilje, Aragonije i Baskije. Većinu stanovništva čine Kastiljci. Nakon osnivanja autonomnih zajednica Baski su se željeli pridružiti Baskiji, a neki Kastiljci željeli su se pridružiti Kastilji. Nisu se uspjeli dogovoriti, pa čak ni Kastiljci nisu se ustručavali pridružiti Staroj Kastilji zbog ekonomskih razloga. Stoga, iako je postojao mali regionalistički osjećaj, stanovnici su glasali za uspostavu zasebne autonomne zajednice. Istraživanja pokazuju da većina stanovništva ne podržava daljnje povećanje regionalne autonomije općenito u cijeloj državi (Kern, 1995).

3.2. AUTONOMNE ZAJEDNICE SJEVERNE I SJEVEROZAPADNE ŠPANJOLSKE

3.2.1. KNEŽEVINA ASTURIJA

Asturija je obalna i planinska regija koja je tijekom 19. i 20. stoljeća imala razvijenu industriju. Kraljevstvo Asturije bilo je prvo kršćansko kraljevstvo utemeljeno nakon muslimanske invazije pod kraljem Pelaya, ali se zbog relativne slabosti kratko održalo te nije bilo dugotrajno kraljevstvo. Kraljevstvo je protezalo na sjeveru i sjeverozapadu prije uspona Kraljevstva Kastilje, Leona i Navare (Kern, 1995). Asturija je imala svoj vlastiti jezik asturijski koji se još uvijek koristi. Asturija nikada nije imala snažne regionalističke tendencije u usporedbi s drugim regijama, ali je separatizam kratko došao do izražaja tijekom sredine 17. stoljeća. Čak i u to vrijeme i sve do nedavno bilo koji oblik regionalne nezavisnosti bio je više potaknut od strane ekonomskih čimbenika nego bilo kojeg oblik ideološkog regionalizma. Prema istraživanjima, većina stanovništva pokazalo je snažnu regionalnu identifikaciju, ali bez isključivanja španjolskog identiteta (Shubert, 2003).

3.2.2. NAVARA

Navara je ostala nezavisna dok je Kastilja nije vojno osvojila u 16. stoljeću. Španjolska monarhija dopustila je Navari da zadrži svoju autonomiju (tradicionalne običaje i zakone). Ona su kasnije bila ograničena, ali nikada nisu ukinuta. U Navari je separatizam bio manje izražen u odnosu na ostale regije, a zauzvrat za podršku Burboncima tijekom rata za španjolsko nasljeđa dopušteno joj je zadržati svoj poseban status i institucije. Tradicionalno, Navara je konzervativno, seosko društvo, čvrsto katoličko, a bila je glavna baza vojske u 19. stoljeća i jedina regija koja je 1936. podupirala Francov uspon, nakon čega je ponovno dopušteno poseban status (Kern, 1995). Navara je 1982. godine odlučila ne usvojiti službeni Statut o autonomiji predviđen za autonomne zajednice. Umjesto toga kao rezultat pravnog postupka poznatog kao *mejoramiento* (poboljšanje) Navara se smatra *foral* (ovlaštenom) zajednicom (tj. zajednicom koja posjeduje *fuere*). Ovo se smatra nastavkom povijesnih prava Navare koje sada jamči španjolski ustav. Baskijski Statut o autonomiji propisuje da se Navara može pridružiti autonomnoj zajednici Baskiji ako to odobri parlament i narod. Baskijski i španjolski identiteti danas se međusobno nadovezuju u Navari (Shubert, 2003).

3.2.3. GALICIJA

Galicija je regija na sjeverozapadu Španjolske s obilježima keltske baštine. Ujedinila se s Leonom u 11. stoljeću te se zajedničko kraljevstvo ujedinilo s Kastiljom u 13. stoljeću. Galicija je cijelo vrijeme zadržavala svoju autonomiju. Socijalni sukob došao je do izražaja u pobuni krajem 15. stoljeća, nakon čega su katolički monarsi smanjili ovlasti galicijskog plemstva. Sve do 1833. godine Galicija je zadržala status kraljevstva unutar Kastilje s vlastitom skupštinom (Elliott, 2002). Starinski sustav posjedovanja zemljišta utemeljen na dugoročnom najmu (*forosu*) trajao je sve do 1920-ih godina i uzrokovao je mnoge pravne sporove i socijalne sukobe. Galicija je značajnu autonomiju dobila za vrijeme republike, ali je nakon Građanskoga rata opet ukinuta (Kern, 1995). Galicija je lingvistički drugačija od ostatka Španjolske. Njezin jezik jedan je od četiriju službenih jezika i sličniji je portugalskom nego španjolskom jeziku. Jezični preporod počeo je u 19. stoljeću s kulturnim preporoda poznatim kao *Rexurdimento*. Upravo je jezik bio jedan od uzroka pojave nacionalizma i želje za većom autonomijom. Trenutačni Statut o autonomiji definira Galiciju kao povijesnu regiju i nacionalnost, ali ne i kao naciju. Upravo zbog toga postoje političke nesuglasice, ali one nisu jako izražene. Iako Galicija ima svoje regionalne stranke koje promiču veću nacionalnu svijest, potpora nezavisnosti izrazito je mala (Shubert, 2003).

3.2.4. BASKIJA

Baskija je povijesna, jezična i kulturološka regija u zapadnoj Europi, podijeljena između Španjolske i Francuske. Zapisi iz rimskih vremena pokazuju da su Baski zauzimali područje nešto veće od onoga na kojem trenutno obitavaju, a podupiru tvrdnju Sabino Arana, tradicionalnog utemeljitelja baskijskog nacionalizma, da su Baski zauzeli Baskiju prije nego što je bilo koji drugi Francuske ili Španjolske bio naseljen. Kao i drugi sjeverni dijelovi i Baskija je ostala nezavisno kršćansko kraljevstvo zauzimajući središnji položaj unutar kršćanskog poluotoka. Baskijski teritoriji jedno je vrijeme bio ujedinjen unutar Kraljevstva Pamplone. Sadašnje španjolske provincije koje čine Baskiju uključene su u Kraljevstvo Kastilje krajem 12. stoljeća, ali su zadržale značajna lokalna prava i povlastice (*fueros*) (Elliott, 2002). Baskijski nacionalizam je politički pokret koji zagovara bilo daljnju političku autonomiju ili, uglavnom, punu neovisnost Baskije u širem smislu. U cjelini, podrška za baskijski nacionalizam je jača u baskijskoj autonomnoj zajednici i sjeverozapadnoj Navari, dok u Francuskoj Baskiji podrške

nije tako jaka, ali još uvijek jako rasprostranjena. Baskijski nacionalizam prostire se na tri različite regije u dvije države (autonomne zajednice Baskije i Navare u Španjolskoj, te Sjeverne Baskije u Francuskoj) te je iredentističke prirode jer favorizira političko ujedinjenje svih tih regija koje su razdijeljene na dvije postojeće države. Koncept baskijskog nacionalizma rođen je iz karlističkog problema i utjecaja iz romantičarskog nacionalizma kakav je bio uobičajen u Europi 19. stoljeća. Ideolog tog procesa bio je Sabin Arana, osnivač Baskijske nacionalističke stranke. Do kraja 19. stoljeća Arana, dolazeći iz karlističke pozadine, stvorio je ksenofobnu ideologiju usmjerene na moralnu čistoću baskijske rase i njezinu navodnu nadmoć nad drugim Španjolcima. Godine 1959. grupa mladih nacionalista (Abertzaleak) osnovali su separatističku skupinu ETA-u. Aktivizam te skupine poput slika, bacanja baskijskih zastava, pamfleta prerastao je u nasilje nakon šokantnih otkrića o mučenju od strane španjolske policije nad baskijskim aktivistima tijekom represije sredinom 1960-ih. Od tada ETA je usvajala marksističku revolucionarnu teoriju. Nadahnuta pokretima poput kubanske revolucije, skupina je težila uspostavljanju nezavisne socijalističke države kroz nasilje. ETA-ini prvi potvrđeni atentati dogodili su se 1968. godine. Na intelektualnoj razini organizacija je umjesto rase naglašavala ideje važnosti jezika i običaja (Kern, 1995). Francovom smrću i ponovnom uspostavom demokracije u Španjolskoj obnovljena je autonomija koja je postigla visoki stupanj samouprave te je bez presedana u suvremenoj povijesti Baskije. Tako je na temelju *fuerosa* i Statuta o autonomiji Baskija priznata kao nacionalnost. Demokršćanska Baskijska nacionalistička stranka od osnutka u ranim 1980-tim do danas vlada Baskijom. U Navari baskijski nacionalizam nije uspio steći kontrolu nad vladom autonomne zajednice, ali baskijske stranke vode mnoga vijeća male i srednje veličine. Iako je Francuska centralizirana država baskijske stranke ostvarile su određene rezultate putem lokalnih izbora (Shubert, 2003).

3.2.5. KANTABRIJA

Kantabrija obuhvaća teritorij jedinstvene provincije koja se nekada zvala Santander. Provincija je bila dio Kraljevstva Kastilje od ranih vremena toga kraljevstva. Međutim, geografski je izolirana od Kastilje i suprotstavljena njome na mnoge načine. Primarna podjela između Kantabrije i ostatka Kastilje bila je više geografska nego politička ili ideološka. Kantabrija je prvi put konstituirana kao regija tek 1778. godine, kada je za njega izabran drevni naziv Kantabrija, kasnije zamijenjen Santander nakon glavnog grada. Pokrajina je bila uključena u regiju Stare Kastilje kada su 1833. godine definirane povijesne regije Španjolske.

Tijekom formiranja autonomnih zajednica, Kantabrija je temeljila svoj zahtjev za autonomijom na temelju ustavne odredbe koja je omogućila samoupravu za provincije s povijesnim regionalnim karakterom. U sadašnjem Statutu o autonomiji koji je donesen 1981. godine Kantabrija se naziva povijesnom regionalnom jedinicom (Kern, 1995). Razvijanje regionalnog identiteta za Kantabriju je potaknuto stvaranjem autonomnih institucija te je temeljeno na geografiji, specifičnom kantabriskom dijalektu i različitim tradicijama, lokalnim legendama i simbolima. Analiza socijalnih istraživanja ukazala je na nisku razinu regionalne identifikacije u Kantabriji (Shubert, 2003).

3.3. AUTONOMNE ZAJEDNICE NEKADAŠNJEG KARALJEVSTAVA ARAGONIJE

3.3.1. KATALONIJA

Identitet Katalonije proizlazi iz vremena prije nego što je bio dio aragonske krune. Uglavnom oslobođena muslimanske okupacije, Katalonija je dugo imala bliske veze s Francuskom i drugim područjima osim Iberije. Ukratko, dio Carstva Karla Velikog, katalonske županije raspale su se kad se pokazao nesposobnim da ih uspješno brani. U 11. stoljeću, okrug Barcelona prigrllilo je većinu današnje Katalonije i neka područja u Francuskoj i postalo važna mediteranska sila. Okrug Barcelona spojio se brakom s Kraljevstvom Aragonije sredinom 12. stoljeća tvoreći aragonsku krunu, a okrug je postala poznata kao Kneževina Katalonija. S Parlamentom Katalonije (*Corts Catalanes*) i katalonskim ustavom Katalonija je razvila jednu od prvih ustavnih monarhija u Europi. Katalonija je u tom trenutku postigla svoj najveći sjaj i posjedovala je snažnu književnu tradiciju. Nakon ujedinjenja kastiljanskih i aragonskih kruna 1479. Katalonija je nastavila kao poseban politički subjekt pod kastiljanskom krunom, zadržavši svoje političke slobode. Unatoč tome, došlo je do sukoba s središtem oko trgovine i financijske politike, a Rat žetevaca 1640.-1659. pokazao je tendencije katalonskog separatizma kada je Katalonija tražila zaštitu Francuske koja je tada bila u ratu sa Španjolskom. Tijekom Rata za španjolsku baštinu Katalonija je uglavnom podržala tvrdnju nadvojvode Karla iz dinastije Habsburgovaca. Nakon pobijede dinastije Burbonaca u ratu 1714. godine zabranjuju se mnoge katalonske političke i kulturne institucije uredbom *Nueva Planta* iz 1716. godine, a kastiljanski je uveden kao službeni jezik (Elliott, 2002). *Renaixença* tj. katalonski književni i

kulturni preporod dijelom je bio odgovor na industrijalizaciju i bilo je važan u razvoju modernog katalonskog identiteta. Kasnija faza bio je razvoj različitog oblika modernizma u umjetnosti i arhitekturi u razdoblju oko 1900. godine. Političku tvrdnju o tome što se zvalo katalonizam potaknuli su federalizam, ali ne potpunu nezavisnost od Španjolske. Katalonski Statut autonomije iz 1931.g. koji je usvojen u vrijeme Druge republike predstavlja temelj današnjih težnji. Nakon poraza republikanaca 1939. godine Francova vlast oduzela je Kataloniji svaku autonomiju, zabranila katalonski jezik, čak i običaje (ples sardanu) i katalonske oblike imena. Bio je to slučaj i s drugim regijama, a takvo je stanje potrajalo sve do Francove smrti 1975. godine. Već na prvim demokratskim izborima 1977. godine nadmoćno su pobijedile stranke koje su zahtijevale ponovnu uspostavu autonomije iz 1932. godine i formiranje katalonske vlade. Katalonska autonomija formalno je uspostavljena Ustavom iz 1978. godine i Statutom o autonomiji 1979. godine (Kern, 1995). Statut o autonomiji naknadno je revidiran 2005. godine i službeno prihvaćen u španjolskom parlamentu 2006. godine. S obzirom na to da govori o katalonskoj naciji i jedinstvu Katalonije dolazi u koliziju s Ustavom koji Katalonce vidi kao nacionalnost. Ustav također ne navodi mogućnost prednosti katalonskih zakona nad španjolskim u Kataloniji. Regionalne vlasti nisu se uspjele izboriti za potpunu fiskalnu autonomiju što je bila inicijalna ideja. Ustavni sud Španjolske 2010. godine presudio je da su brojni članci i stavci katalonskog Statuta o autonomiji protuustavni, posebice oni koji definiraju katalonsku naciju. Zbog te presude došlo je do značajnog povećanja potpore nezavisnosti koju su prihvatile i vodeće regionalne nacionalističke stranke. Katalonski jezik shvaćena je kao osnova za tvrdnju Katalonije da se smatra nečim više od regije. Katalonski jezik govori se i u Valencijskoj zajednici, na otočju Baleari i u nekim susjednim regijama Francuske. Jezik je prevladavao u Kataloniji tijekom srednjeg vijeka, ali skoro nestao kao jezik kulture u ranom 16. stoljeću te je oživljen u 19. stoljeću s *Renaixençom* (Shubert, 2003). Unatoč protivljenju središnjih vlasti Španjolske i zabranu španjolskih sudbenih tijela Katalonija je organizirala savjetodavno glasovanje 2014. godine te referendum o nezavisnosti 2017. godine. Temeljem rezultata referenduma katalonski parlament jednostrano je proglasio nezavisnost. Međutim, istoga dana Senat španjolskog parlamenta odobrio je aktiviranje 155. člana španjolskog ustava, čime je privremeno ukinuta katalonska autonomija i uvedena izravna vlast španjolske vlade nad Katalonijom. Španjolska vlada opozvala je katalonsku vladu, raspustila katalonski parlament i raspisala prijevremene izbore.

3.3.2. VALENCIJSKA ZAJEDNICA

Današnja Valencijska zajednica se poistovjećuje s povijesnim kraljevstvom Valencije, koje je u 13. stoljeću postalo dio aragonske krune. Kruna Aragonije pokrenula je oblik samostalne vlade u Valenciji, slično onome što je već postojalo u Aragoniji i u Kataloniji. Kraljevstvo Valencije dostiglo je visok stupanj ekonomske moći u to vrijeme. Valencija je dugo vremena nakon aragonskog osvajanja zadržala visoki postotak arapskog stanovništva, što je Valenciji davalo snažan bireligijski i dvojezični karakter. Zbog toga to razdoblje povijesti Valencije obilježava osebujni oblik arhitekture Morisco i mnogi vrtovi. Antiislamskim osjećajima među kršćanskim stanovništvom doprinjela je pobuna 1519.–1523. protiv španjolske krune. Ta je pobuna bila karakteristična za jednu regiju i pokušala je narušiti društveni poredak, ali nije se pozivala na regionalni identitet iako je identitet kasnije postao dio regionalne povijesti. Uslijedilo je prisilno pokrštavanje i protjerivanje arapskog stanovništva 1609. godine i to je predstavljalo gubitak i do jedne trećine stanovništva Kraljevine Valencije. Valencija je ostala nezavisna država pod krunom, kojom upravlja vlastiti parlament *Corts Valencianes* prema vlastitim poveljama sve do 18. stoljeća, kada je uredba *Nueva Planta* ukinula Kraljevstvo Valenciju i podredile ga Kraljevstvu Kastilje i njezinim zakoni i običaji (Elliott, 2002). Tijekom 19. stoljeća ponovno su se pojavili koncepti valencijskog identiteta, pod utjecajem katalonskog jezičnog pokreta *Renaixença*. Godine 1977. nakon Francove smrti Valencija je počela ponovno uspostavljati svoju autonomiju stvaranjem Vijeća Valencijske zajednice, a 1982. godine Statutom o autonomiji stvorena je autonomna zajednica od nekoliko provincija pod institucijom Generalitata Valencije (Kern, 1995). Statut o autonomiji reformiran je 2006. godine i podsjeća na građanski zakon, a također priznaje Valenciju kao nacionalnost. Valencijski jezik (južni dijalekt katalonskog jezika) govori se uz kastiljanski na oko dvije trećine teritorija Valencijske zajednice i u većini gusto naseljenih obalnih područja. Nacionalistički osjećaj nije široko rasprostranjen, a većina stanovništva ne izražava valencijski identitet jače od španjolskog identiteta. Valencijski regionalizam obilježen je antikatalonskim osjećajem poznatom kao *valencianismo* ili blaverizam (Shubert, 2003).

3.3.3. ARAGONIJA

Provincije koje čine današnju autonomnu zajednicu Aragoniju otprilike se podudaraju s bivšim Kraljevstvom Aragonije te su do početka 18. stoljeća činile zasebnu cjelinu unutar šire aragonske krune (Kern, 1995). Aragonija je poput Katalonije zadržala veći dio nezavisnosti pod kastiljskom krunom sve do pobune 1591-1592. godine zbog regionalnih prava i nezavisnosti. Regija je zadržala značajan arapski utjecaj iako je arapski utjecaj ostavio manje arhitektonskog traga nego u Valenciji (Elliott, 2002). Aragonija ima svoj jezik aragonski, ali zbog korištenja kastiljskog i katalonskog jezik ne igra veliku ulogu u aragonskom identitetu kao u nekim drugim regijama, ali uživa status službenog jezika. Aragonija je prema Statutu o autonomiji priznata kao nacionalnost te većina stanovnika ne traži nezavisnost, ali postoji jaka regionalna identifikacija i znatna potpora za povećanje autonomiju (Shubert, 2003).

3.3.4. OTOČJE BALEARI

Otočje Baleari nalaze se uz obalu Katalonije i Valencije te većina stanovništva živi na otocima Mallorca, Menorca, Ibiza i Formentera (Kern, 1995). Otočje je bilo pod islamskom vlašću do rata 1229.-1235. kada ih je osvojio aragonski kralj Jakov I i konstituirao Kraljevinu Mallorcu koja je bila podređena Kraljevstvu Aragonije. Mallorca je bila pod britanskom kontrolom veći dio 18. stoljeća kao rezultat Utrechtskog ugovora iz 1713. godine (Elliott, 2002). Velika većina stanovnika otočja govori dijalektom katalonskog jezika, koji je službeni jezik u regiji. Češće se koristi u ruralnim nego u urbanim dijelovima ili mjestima s velikom gustoćom turista. Balearski katalonski razvio se u različite dijalektalne (na primjer *mallorquí*). Svaki otok ima svoj dijalekt, a svaka tri najnaseljenija otoka ima svoja otočna vijeće kao razinu lokalne vlasti. Otočani su bili uključeni u katalonski pokret *Renaixença* i proizveli neka značajna djela katalonske književnosti, ali do tada većinsko uglavnom ruralno, konzervativno stanovništvo nije sudjelovalo u političkim pokretima toga vremena. Prema Statutu o autonomiji otočje Baleari priznati su kao nacionalnost (Shubert, 2003).

3.4. AUTONOMNE ZAJEDNICE JUŽNE ŠPANJOLSKE

3.4.1. ANDALUZIJA

Andaluzija je jedna od povijesnih regija i imala je drugačiji povijesni razvoj od većine ostalih regija Španjolske. Naime, Arapi su u 8. stoljeću upravo preko Andaluzije krenuli u osvajanje Iberijskog poluotoka te je Andaluzija bila glavno središte toga vremena. Granada je bila posljednje muslimansko kraljevstvo u Španjolskoj, a preživjela je do 1492. godine. prije nego što je cijela regija apsorbirana u Kraljevinu Kastilju. *Moriskosi* tj. kristijanizirani potomci muslimana protjerani su iz Španjolske nakon dviju pobuna u Alpujarrasu. Tada je Andaluzija značajno hispanizirana, međutim doseljenici su se miješali s Maurima i time je arapski utjecaj ipak opstao. U Andaluziji se nalazi Alhambra, glavni spomenik arapsko-islamske kulture u Europi. Sevilla i kasnije Cadiz postala su bogati i značajni centri za trgovinu sa Španjolskom Amerikom (Elliot, 2002). Sredinom 17. stoljeća urota je rezultirala pobunom u Andaluziji. Nacionalizam u Andaluziji pojavio se u 19. stoljeću, međutim nije tražio nezavisnost nego autonomiju. Andaluzija je značajno stradala tijekom Građanskog rata zbog brojnih anarhističkih i republikanskih skupina koje su se borile protiv frankista. Nakon povratka demokracije Andaluzija je iskoristila mogućnost koju dopušta Ustav iz 1978. godine te je proglasila svoju autonomiju konstituirajući se kao Autonomna zajednica Andaluzija 1980. godine. Autonomija je dodatno proširena Statutom o autonomiji iz 2007. godine kojim je Andaluzija priznata kao povijesna regija i nacionalnost što je bila i želja većine stanovništva. Za ovu regiju karakterističan je govor koji se razlikuje od standardnog španjolskog jezika, te se naziv još i andaluzijskim govorom ili dijalektom. Andaluzijski španjolski vrlo je utjecajan. Zbog velike naseljenosti u Andaluziji ovdašnji dijalekt drugi je prema brojnosti govornika u Španjolskoj, nakon prijelaznih oblika između kastiljanskog i andaluzijskog (primjerice onog iz Madrida). Iz Andaluzije je bila velika emigracija u španjolske kolonije u Ameriku i drugdje, pa većina dijalekata američkog španjolskog dijeli neke osnovne zajedničke osobine sa zapadnim andaluzijskim španjolskim (Kern, 1995). U Andaluziji trenutačno ne djeluje ozbiljan separatistički pokret, prvenstveno zato što je regija siromašnija od prosjeka Španjolske stoga dobiva od središnje vlade više novca nego što u njega uplaćuje. U istočnom dijelu Andaluzije postoji regionalistički pokret, uglavnom u provincijama Granada, Almería i Jaen, ali s određenom podrškom i u provinciji Malaga, koji nastoji stvoriti autonomnu zajednicu odvojenu od zapadne Andaluzije. Povijesno gledano Granada je bila posljednje arapsko kraljevstvo na Iberijskom poluotoku, a imala je i vlastitu administrativnu regiju sve do 1833. godine kada su andaluzijske provincije spojene u jedinstvenu povijesnu regiju. Među motivacijama za pokret prevladavaju ekonomski, ali i povijesni razlozi (Shubert, 2003).

3.4.2. EKSTREMADURA

Ekstremadura je pretežno seoska i djelomično planinska zapadna regija koju su krajem 12. i početkom 13. stoljeća osvojila Kraljevstva Kastilje i Leona. Osvojeni teritoriji nazvani su *Extremadura leonesa* i *Extremaduras de Castilla* (potonji je uključivao teritorije na sjeveru današnje autonomne zajednice). Unutar unije dvaju kraljevstava provincija Ekstremadura dobila je priznanje kao administrativno područje. Ta provincija rekonstruirana je 1653. godine kada su veći gradovi na čelu s Trujillo dobili zastupljenost u *Cortesu de Castilla*. Teritorijalnom podjelom zemlje iz 1833. godine Ekstremadura je prepoznata kao povijesna regija i od tada je sastavljena od provincija Caceres i Badajoz. Krajem 1970-ih godina predložena je integracija Ekstremadure u autonomnu zajednicu Andaluziju ili Novu Kastilju, međutim prijedlozi nisu prihvaćeni. Zbog toga je Ekstremadura postala zasebna autonomna zajednica. Ekstremadura je rijetko naseljena regija i jedna je od najsiromašnijih u Španjolskoj. Doživjela je mnogo iseljavanja te su mnogi od američkih konkvistadori porijeklom iz ove regije (Kern, 1995). Estremadurski jezik se govori u sjevernim ruralnim područjima, a nijanse u španjolskim dijalektima koje su u širem smislu. Velika većina identificira se barem jednako snažno sa svojom regijom kao i Španjolska, ali bez odbacivanja španjolskog identiteta te je podrška regionalističkim strankama mala (Shubert, 2003).

3.4.3. REGIJA MURCIJA

Ova mediteranska regija nekoć je bila sjedište islamskog kraljevstva *Taife Murcia*. Kraljevstvo je podvrgnuto kraljevstvu Kastilje u 13. stoljeću. Teritorijalnom podjelom iz 1833. godine prepoznata je murcijanska povijesna regija koja se sastojala od provincija Murcia i Albacete, ali nisu joj dodijeljene nikakve administrativne ovlasti. Samostalni Murcijanski kanton proglašen je tijekom kratkotrajne prve španjolske republike 1873. godine. Nakon proglašenja Druge republike 1931. godine ponovno se poziva na veće murcijsko područje unutar raspoređene državne strukture koja je tada bila predviđena. Prema Ustavu iz 1978. godine, Murcia je odlučila konstituirati zasebnu autonomnu zajednicu koja se sastoji od jedne provincije, a razlog tome pronalazi se više u ekonomskim razlozima nego u regionalnom identitetu (Kern, 1995). U regiji se govori dijalekt koji se naziva murcijanski španjolski, a za koji neki smatraju da bi mogao biti prepoznat kao zasebni jezik *murciano*. Regija Murcia nema nacionalističku ili regionalističku stranku sa značajnim utjecajem (Shubert, 2003).

3.4.4. KANARI

Kanari tvore otočni arhipelag na Atlantiku i smješteni su 100 km od obale južnog Maroka te 1800 km udaljenosti od Madrida. Velika većina stanovništva živi na otocima Tenerife i Gran Canaria (Kern, 1995). Otoke su prvo naselili ljudi poznatiji kao Guanches koji govore jezikom sličnim Berberu. Kraljevina Kastilja osvajala je i inkorporirala otoke tijekom 15. stoljeća iako je u kasnijim stoljećima bilo ustanka domorodačkog stanovništva. Kanari su stekli različite posebne ovlasti i povlastice (*fueros*) uključujući razinu lokalne vlasti zvane otočna vijeća (*cabildos insulares*) koja još uvijek postoji i danas je jedinstvena u Španjolskoj (Elliott, 2002). Na otocima se govori dijalek koji se naziva kanarski španjolski. Analiza socijalnih istraživanja pokazala je visoku razinu regionalne identifikacije na Kanarima te su Kanari Statutom o autonomiji priznati kao nacionalnost (Shubert, 2003).

3.4.5. CEUTA I MELILLA

Ceuta i Melilla lučki su gradovi i španjolske enklave na obali sjeverne Afrike. Ceuta je bila pod portugalskom vladavinom od 15. stoljeća, a prebačen je u Španjolsku u 17. stoljeću. Španjolska je zauzela Melillu 1497. godine, a nakon toga marokanske snage opkolile su grad. Ceuta je bila povezana s provincijom Cadiz, a Melilla s provincijom Malagom do 1995. godine kada je stupio na snagu Statut o autonomiji za autonomne gradove. Gradovi su ostali u sastavu Španjolske nakon što je ostatak španjolskog Maroka stekao nezavisnost 1956. godine te Maroko i dalje polaže pravo na teritorije. Međutim, većina stanovništva preferira da gradovi ostanu u sastavu Španjolske (Kern, 1995). Službeni jezik gradova je španjolski, ali se gradovi opisuju kao višejezični laboratoriji. Veliki dio stanovništva marokanskog (arapskog i berberskog) je podrijetla te se arapski jezik govori u Ceuti, a berberski jezik u Melilli. U gradovima se islamski blagdani obilježavaju kao praznici što te gradove čini jednim teritorijima koji obilježavaju nekršćanske blagdane kao praznike u Španjolskoj od Rekonkviste (Shubert, 2003).

4. ZAKLJUČAK

Regionalizam u Španjolskoj izuzetno je složen proces i utemeljen je u povijesnim, geografskim, jezičnim, kulturnim, socijalnim i političkim razlozima. Model regionalizacije Kraljevine Španjolske koji se zbog svojih posebnosti naziva država autonomija. Uz kratak povijesni osvrt na procese koji su rezultirali nastankom današnjega Ustava iz 1978., prikazane su institucionalne silnice i aranžmani koji ga danas čine kao i problemi s kojima se susreće. Odnosom Madrida s pojedinim ili svim regijama ukazuje se na otvorenost regionalističkih procesa i njihov dinamični karakter te utjecaj europeizacije koji nije zanemariv. Naposljetku tendencije koje postoje u suvremenoj Španjolskoj mogu značajno promijeniti ne samo model regionalizacije već i potpunu državnu strukturu. Španjolska regionalna politika zasigurno je institucionalni okvir vrijedan pažnje i proučavanja, pogotovo jer je kao svrhu imao ne samo etnički balans i nivelaciju separatističkih tendencija već i demokratizaciju cjelokupnoga španjolskog društva koje je izišlo iz traumatične ere. Bez dulje vremenske distance može se konstatirati da je model autonomnih zajednica dao značajan doprinos demokratskoj konsolidaciji, ekonomskoj transformaciji i europskoj integraciji Španjolske, tj. ključnim procesima ekspresne transformacije iz autokratske faze u demokratsku fazu španjolske političke povijesti (Barbarić, 2015). Međutim, autonomne zajednice u sustavu asimetrične decentralizacije međusobno se razlikuju po prenesenim ovlastima, zbog čega je moguće zaključiti kako se radi o nedovršenom modelu političkog sustava koji je dijelom odgovoran što Španjolska kao država nije uspjela izgraditi zajednički identitet što je posljedica slabljenja nacionalnog identiteta koji ima uzrok u povijesnom naslijeđu, jezičnim i kulturnim podjelama (Youngs, 2000). Budućnost regionalizma u Španjolskoj stoga je neizvjesna zato što Ustav iz 1978. godine kojim je uspostavljena regionalna država ne zadovoljava sve veći broj stanovnika. Postoji jasni sukob između jednog djela stanovništva koji smatraju da autonomne zajednice uništavaju jedinstvo zemlje te stoga teže unitarnoj državi i jednog djela stanovnika koji smatraju da je nužna reforma i uspostava federalne države kao jamstvo opstanka jedinstva zemlje. Separatizam, kao posljedica regionalizma u zemlji, ni u budućnosti neće biti moguć zbog toga što se velika većina stanovništva slaže da zemlja mora ostati jedinstvena i nedjeljiva kako je definirano u Ustavu iz 1978. godine.

POPIS LITERATURE

- Augusteijn, J., Storm, E., 2012: Region and State in Nineteenth-Century Europe: Nation-Building, Regional Identities and Separatism, <https://pdfs.semanticscholar.org/a5e3/e6b4540aade68d148372957a168a76542b7c.pdf> (28.4.2019.)
- Barbarić, D., 2015: Model regionalizacije Kraljevine Španjolske, *Mostariensia*, 19(1), str. 131-148. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/141943> (28.4.2019.)
- Chernyha, L. T., 2008: Devolution and Democracy: Identity, Preferences, and Voting in the Spanish “State of Autonomies”, <http://www.brandeis.edu/departments/politics/researchcircle/publications/docs/chernyha-burgpaper.pdf> (28.4.2019.)
- Gotovac, M., Kostadinov, B., 2008: Autonomne zajednice u Španjolskoj. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 42(86), 23-33. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/33874> (28.4.2019.)
- Elliott, J. H., 2002: *Imperial Spain 1469-1716*, London
- Kern, R. W., 1995: *The regions of Spain: a reference guide to history and culture*, Westport
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2016: *Historia de España*, https://www.mecd.gob.es/bulgaria/dms/consejerias-exteriores/bulgaria/publicaciones/2016/historia_esp_full.pdf (28.4.2019.)
- Polović, J., 2017: Separatizam: Romantičarska renacionalizacija Europe ili geopolitička manipulacija, <http://geopolitika.news/analize/dr-sc-jadranka-polovic-separatizam-romanticarska-renacionalizacija-europe-ili-geopoliticka-manipulacija/> (28.4.2019.)
- Schrijver, F., 2006: *Regionalism After Regionalisation: Spain, France and the United Kingdom*, Amsterdam, https://books.google.hr/books/Regionalism_After_Regionalisation.html (28.4.2019.)
- Shubert, A., 2003: *A Social History of Modern Spain*, Routledge
- Wulff, F., 2003: *Las esencias patrias: historiografía e historia antigua en la construcción de la identidad española (siglos XVI-XX)*, Barcelona
- Youngs, R., 2000: Spain, Latin America and Europe: The complex interaction of regionalism and cultural identification, *Mediterranean Politics*, 5:2, 107-128, DOI: 10.1080/13629390008414725 (28.4.2019.)